

te werken met en conclusie te uit het feit, dat it kleine zegel: Testament ver- zanza dragen, de. Hij meent, behoort, de- in den Maicha- remia 40:8. In officier (dus dan) aan in Badé legt er e van Tell en veertien dagen

d's aanneme- of gestorven van het volk typte (Jer. 42), door Ismaël inigen geweest, opgevolgd en

ikel te vermel- stukje, dat ge- waarde van dit imeters opper-

Mizpa. En op dat Mizpa lag, naam Jaazanja

H. GISPEN.

2.

te verdedigen, natig toch wel an, brengt Ds e Concept-acte volgende mee

en der Depu- ten de Dolee- en komen, dat laten der Do- m, maar par-

adden in dien el is geschied t Kuyper, dat in Assen niet na deze ver- derlings, als particu- cept-acte en bood elk at werd aan- discussieeren, ief wenschen eformeed

Ds Beuker en beginsel der r indienden. oor al op de i te Kampen bezwaren er Ds Jongeleen

Welk belang pisode op te geweest, om 1892 te be- niet mogen propagandis- om te doen Christelijke en dat der grijp ik niet, ken over de nzij ik moet iets zoeken eer dan den stellen.

heeft in het meer parti- voormannen erde als de ? Vooral als en het ook samenkomt. tloop alles, an zijn sy- zijn hande-

lingen vraagt. En zóó is de toedracht van zaken geweest.

Ds Jongeleen vergist zich, wanneer hij den indruk wekt, alsof, toen men eenmaal wederzijds bijeen was, Dr Kuyper opeens onverhoeds verklaard zou hebben, geen mandaat te hebben om op den grondslag van Assen 1888 te beraadslagen, en hij toen een andere basis voor onderhandelingen naar voren schoof.

In een schrijven van 25 Sept. 1888 — dus nog vóór de bedoelde samenkomst plaats had — hadden Dr W. van den Bergh, Dr G. van Goor, Dr A. Kuyper, Dr F. L. Rutgers en Ds J. C. Sikkel als Deputaten van de Doleerende kerken al bericht: „En al is het dan ook, dat de volledige uitvoering van ons eigenlijke mandaat ons thans niet gegund zal zijn, we meenen toch de grenzen onzer bevoegdheid niet te buiten te gaan, zoo we, ook bij dezen stand der quaestie, over de u en ons zoo heilige zaak der hereeniging met u samenspreken.

Van zulk een samenspreking mag veel goeds verwacht worden; kon het zijn, althans deze vrucht, dat het gemeenschappelijk gebed om wijsheid van Boven onze harten vereenigde en dat bij ons praedicties aan de Synode van Utrecht van uwe ge- waardeerde voorlichting voordeel werd getrokken.

De weg van onderhandeling van Synode tot Synode zal toch al lang genoeg zijn, en in alle uitstel of vertraging schuilt zoo vaak een voet- angel of klem.

Wilt ons daarom de vriendelijkheid bewijzen, van ons te melden, of, waar de definitieve onderhandeling, die over de eigenlijke Concept-acte van ineen-smelting moet loopen, thans niet vlot, ook zulk eene samenspreking van de beiderzijds ge- zoken Deputaten in ruimer zin op uwe broeder- lijke instemming zou mogen rekenen.

Wij meenen, dat niets onbeproefd mag ge- laten, om den eisch van 's Heeren gebod te dezen tot zijn recht te laten komen, en het weer samen- leven van al zijn erfvolk te bevorderen.”²⁾

En de Di J. van Andel, H. Beuker, W. H. Gisp- en, J. van der Linden, A. Littooy, Dr H. Bavinck, H. de Cock en D. K. Wielenga, de deputaten van de Chr. Geref. Kerk, hebben het hunnerzijds ook niet anders verstaan. Toen zij den 21 November 1888 te Utrecht bijeen waren, om hun gedragslijn te bepalen voor de samenspreking, die den volgende dag zou gehouden worden, stelden zij vast: „De uitnodiging tot deze Vergadering is uitgegaan van de Deputaten der Utrechtsche Synode, als ant- woord op de bekende besluiten te Assen genomen. Over het karakter dezer vergadering kan na dit antwoord geen verschil zijn.”³⁾ En na deze be- sluiten der Utrechtsche deputaten geciteerd te heb- ben, gaan zij voort: „Deze uitnodiging hebben wij gemeend niet te mogen afslaan, zonder daar- mede te willen uitspreken, dat we in allen deele met het oordeel dier broeders instemmen alsof door de Assensche besluiten alle officieel hande- len hun in dezen onmogelijk is gemaakt. Wij heb- ben geoordeeld, hen te moeten hooren op hunne uitnodiging. Doch gebonden als we zijn door de Assensche besluiten, treden wij tegenover hen in onze qualiteit als Deputaten op.”⁴⁾

Toen dan ook den volgende dag de wederzijd- sche deputaten bijeen waren, werd het door beide partijen spoedig vastgesteld, „dat deze vergadering dus niet van officieel karakter was”. En het was heelemaal geen verrassing, toen Dr Kuyper, ook namens zijn mede-deputaten, meedeelde, „waarom zij het desniettemin van belang hadden geoordeeld, om samen te komen en sommige zaken te be- spreken. Hoewel wij officieel niets kunnen doen, meenden zij toch, dat er in het belang der zaak toch nog wel het een en ander was te verrichten. Zij waren n.l. van plan, een gemotiveerd advies bij de Utrechtsche synode in te dienen, welks in- houd en strekking van dien aard was, dat het den weg aanwees van ineen-smelting der weder- zijdsche Kerken in één Kerkverband met hand- having van ieders eigenaardige standpunt. Op aan- neming van dat advies wenschen zij bij de Synode aan te dringen. Daartoe zouden zij gaarne ons oordeel over dat advies vernemen, liefst colle- gialiter. Zonder dat dit Synode of Kerk onzer- zijds zou binden, oordeelden zij, dat dit voor de aanneming door hunne Synode van beteekeenis zou kunnen zijn. Men zou dan wel niet officieel, of ook zelfs niet officieus, een maatstaf hebben of het ook gehoor of instemming zou vinden bij de broeders der Chr. Geref. Kerk. Maar toch zou men eeniger- mate op de hoogte zijn, wat aan die zijde op aan- neming zou kunnen hopen of slechts met afwij- zing zou kunnen worden ontvangen. In de samen- stelling der Deputaten onderzijds, meenden zij ten- minste eenigszins eene afspiegeling te mogen zien van 't gevoelen der Kerk in deze. Hun oordeel kan dus tot zekere hoogte als Thermometer gelden.”⁵⁾

En zeker, op die vergadering heeft Dr Kuyper een reeds gedrukt advies ter tafel gebracht, om als basis bij de besprekingen te dienen. Doch hoewel ook den deputaten der Christelijke Gereformeerde

Kerk dit „min of meer onaangenaam aandeel”, hebben zij toch na een uur beraad geoordeeld, dat zij zich aan het geven van een oordeel niet mocht- en onttrekken.”⁶⁾

Trouwens, dat bij deze samenspreking niet alles formeel precies in orde was, is wederzijds volmond- dig uitgesproken. Ds Jongeleen zegt wel ergens in zijn brochure, dat onzerzijds nog nooit erkend is, dat hij de beraadslagingen over de vereeniging hier en daar fouten zijn gemaakt. Maar als hij dan zoo bijzonder op een bekentenis van fouten gesteld is, had hij hier reeds lang een peccavi kunnen hooren.

De deputaten der Chr. Geref. Kerk hebben op de voortgezette synode van Assen, die Januari 1889 te Kampen werd gehouden, uitgesproken, „dat niet in alles naar strenge officiële regelen gehandeld is. Men oordeelde, de liefde niet aan de orde te mogen opofferen en durfde daarom, toen de Utrechtsche gedelegeerden toch samenspreking verlangden, het niet weigeren”. Waarop de synode, het rapport van haar deputaten gehoord hebbende, oordeelde, „dat zij, wat het formeel betreft, onder de om- standigheden niet wel anders konden handelen.”⁷⁾

En op de voorloopige synode van de Nederduit- sche Gereformeerde Kerken in 1889 te Utrecht gehouden, wierp Dr Kuyper zelf het formeel be- zwaar op „dat de Deputaten verder zijn gegaan dan hun lastbrief luidde; en dat het indienen van deze Concept-acte misschien hunne bevoegdheid wel eenigszins te buiten gaat.

Hier tegen gelde echter als exceptie, dat, ten- gevolge van de besluiten van de Synode te Assen, met de Deputaten anderzijds niet officieel kon on- derhandeld worden in hunne qualiteit. Al wat restte, was dus het houden van vriendschappe- lijke samensprekingen, waarvan deze Concept-acte de vrucht is. Daardoor mist dan ook deze Concept- acte een officieel karakter.”⁸⁾ En dienover- eenkomstig besloot deze synode „na met belang- stelling van de stukken te hebben kennis geno- men, en onder dankbetuiging voor den ijver, door de Deputaten betoond, de Concept-acte in behan- deling te nemen.”⁹⁾

Indien Ds Jongeleen dit erg vindt, onvergeeflijk erg, zelfs zóó erg, dat hierom onze kerkelijke gescheidenheid altijd behoort te blijven voortbe- staan, dan moet helaas geconstateerd, dat het for- meele roepen om vereeniging, waarvan onlangs in zijn kring sprake was, bij hem is; doch dat het materiële werken voor vereeniging bij de mannen uit de Scheiding en de Doleantie is geweest. Want Ds Jongeleen had blijkbaar liever gewild, dat om een onregelmatigheid in den vorm de heele arbeid tot openbaring der eenheid van het lichaam van Christus in ons vaderland was stopgezet. Hij acht de formeel manier, waarop een concept-acte op een synode in behandeling komt, van veel meer belang dan de materiële vraag, of deze acte zelf een behoorlijke basis tot onderhandeling biedt. Doch zulke formalisten zijn gelukkig onze vaders niet geweest. Zij hebben de liefde aan de orde niet opgeofferd, en om een formeel onregelmatig- heid de eenheid en de toekomst der kerk niet op het spel gezet.

Doch laat ik Ds Jongeleen zoover mogelijk tege- moet komen. Laat ik een oogenblik aannemen, dat zijn oordeel over deze historie juist is. En dat niet alleen de manier waarop de Concept-acte in be- handeling kwam, onjuist was, doch dat ook haar materiële inhoud totaal niet deugde. Dit alles eens toegegeven — dan zij het toch met ernst gevraagd: Wat is hiermee voor het kerkelijk standpunt van Ds Jongeleen en dat van zijn kerkgenooten gewon- nen? Principieel heeft hij hiermee nog niets be- reikt. Ook dan zou de vereeniging van 1892 nog niet veroordeeld en de scheuring niet gerechtvaardigd zijn. De heele kwestie, die Ds Jongeleen hier opwerpt — ik merkte het reeds op in het begin — heeft louter historische beteekeenis en is daarom voor onze tegenwoordige kerkelijke verhoudingen van weinig of geen waarde. Want als Ds Jongeleen, nu hij eenmaal deze historie ophaalde, gedaan had wat behoorde, en volledig was geweest in zijn berichten, dan had hij, behalve het hierboven ver- melde, ook aan zijn lezers moeten mededeelen, dat deze Concept-acte, aan welker geboorte — naar zijn oordeel — zulke vreeselijke ongerechtigheden kleven — in 1891 geheel van de baan gegaan is en dat op haar de vereeniging juist niet tot stand gekomen is.

Want toen de onderhandelingen over haar niet vlotten, schreef de synode der Nederduitse Gere- formeerde Kerken van 1890 te Leeuwarden aan de deputaten der Chr. Geref. Kerk: „Ook al blijven onze kerken gestand doen, wat ze te Kampen ver- klaarden, en al zijn ze bereid om nog steeds op het toen aangehodene een geordend verband met uwe kerken aan te gaan, toch waren ze van oor- deel, dat ze u den weg moesten ontsluiten, om de toen beproefde hereeniging nogmaals te zoeken, maar nu op breederen grondslag.

Het is daarom, dat onze Synode U thans komt verklaren, dat de vergaderde Nederduitse Gere- formeerde Kerken niet alleen bereid zijn, maar

er hartelijk naar verlangen, ja, het plichtmatig achten, om zich, hoe eer hoe beter, met uwe Kerken Classicaal en Synodaal te vereenigen op den grondslag van eenheid in Gereformeerde Be- lijdenis en in Gereformeerde Kerkregering....

Zelfs besloot de Voorloopige Synode nog een stap verder te gaan, en niet alleen dezen nieuwen grondslag voor onderhandeling u aan te bieden, maar om ook met de ernstige bede tot U te komen, dat door Uwe Kerken toch even warm als door hare Kerken naar een spoedige here- eeniging mocht worden gestreefd.”¹⁰⁾

En de Synode der Chr. Geref. Kerk te Leeuwar- den nam dienovereenkomstig met algemeene stem- men twee voorstellen aan, eerst: „in overeen- stemming met het door alle Provinciale Synoden uitgesproken oordeel verklaart de Algemeene Syn- ode, dat de Concept-acte door haar wordt ter zijde gesteld en als basis van onderhandeling alle contractuele beteekeenis verloren heeft.”¹¹⁾

En toen: „De Synode — terzijde gesteld hebbende de Concept-acte — verklaart, dat zij op den grond- slag van eenheid in Gereformeerde Belijdenis en in Gereformeerde Kerkregering tot Kerkelijke Ver- eeniging met de Ned. Geref. Kerken wil zoeken te komen.”¹²⁾

En niet de wijze van indienen van de Concept- acte (1888—1889), waaraan Ds Jongeleen aan- stoet neemt, maar juist het ter zijde stellen er van (1890—1891) is voor de toekomst van be- slissende beteekeenis geweest. Achternaf ziende, mo- gen wij God wel danken, dat de zaken aldus ver- loopen zijn. Want was de Concept-acte aangenomen, dan waren de afgescheiden en doleerende kerken plaatselijk als zelfstandige instituten naast elkaar blijven voortbestaan en waren zij alleen in de meerdere vergaderingen classicaal en syno- daal te samen gekomen. Maar juist de terzijde- stelling van de Concept-acte heeft er toe meege- werkt, dat wij dit veel meerdere verkregen hebben, dat de Gereformeerde belijders ook plaatselijk tot één instituut samensmolten.

E. D. KRAAN.

¹⁰⁾ Zie de Acta, art. 55, blz. 63 en ook art. 40.

¹¹⁾ Zie de Acta, art. 134.

¹²⁾ Zie de Acta, art. 139.

Samenwerking en „Hervormd beginsel”.

In „Koningin en Vaderland” (Chr.-Hist. Weekblad voor Gelderland, Overijssel en Utrecht) komt een inge- zonden stuk voor (19 Aug. '33) van Ds H. G. Groene- woud te Balk (Fr.). Schr. spreekt over de samenwer- king tusschen Gereformeerden en Hervormden. Inzake de N.C.R.V. merkt hij enkele dingen op, die m.i. onjuist zijn, maar die ik hier onbesproken laat. Onderstaande opmerkingen evenwel verdienen de algemeene aandacht, temeer waar de Redactie uitsprekt, dat Ds Groenewoud „de dingen van Hervormde zijde zeer zuiver en prin- cipieel” stelt (vette letter van de Redactie):

Er zijn talrijke voorbeelden van groot en klein for- maat meer, waar het verschil van beginsel duidelijk in uitkomt. Zóó, dat bij doorzetting van het „Gere- formeerde”, het Hervormde beginsel niet tot z'n recht komt, zich niet kan uitleven en onderdrukt wordt.

En dan is het bezwaarlijk, dat „Gereformeerde” de leiding hebben. Ze kunnen en mogen hun beginsel niet verloochenen; maar dan moeten ze ook nood- zakelijk allerlei dingen doen, allerlei zeggen en schrij- ven, dat de Hervormde leden der vereeniging pijnlijk aandoet, afstoot, dat tegen hun beginsel ingaat en dat het voor hen moeilijk maakt, lid der vereeniging te zijn.

Tegen wil en dank komt de Hervormde dan, door de leiding der „Gereformeerde” beginselen, tegenover leden zijner eigen kerk te staan.

Dat is het groote gevaar, dat ik zie in samenwerking met „Gereformeerden”, dat we, als Hervormden, den kant van het separatisme opgedrongen worden via de Christelijke vereenigingen. Op allerlei wijzen en bij veel gelegenheden worden we meegesleurd op een weg, waar we niet wilden en niet behoorden te zijn.

En, waar Hervormden helaas vaak niet zoo sterk van het Hervormde beginsel doordrongen zijn, wor- den ze sterk door het neo-Calvinistische beïnvloed, dat immers de dingen zoo heel eenvoudig ziet en vaak gemakkelijk oplost, omdat het geen belemmeringen heeft te overwinnen als het Hervormde.

De strijd gaat niet om „de macht” in den zin van wie de meeste baantjes heeft; de strijd moet gaan om het beginsel. Het mag niet opzij geschoven. Het Hervormd beginsel mag niet in de knel komen, maar moet zich kunnen uitleven. Dat moet van tevoren verzekerd zijn; en dan al- leen is samenwerking mogelijk. Protest kan dan ook alleen plaats hebben op grond van het feit, dat de leiding dat beginsel niet respecteert en dus de personen minacht.

Ongetwijfeld wordt de samenwerking hierdoor moeilijker. Maar we mogen het niet eenvoudiger op- vatten; anders begeven we ons moedwillig op den weg van teleurstelling en gevaar. Wij zijn verant- woordelijk voor het bestaan en het zuiver houden van 't Hervormd beginsel.

Tot zoover Ds Groenewoud.

Niet om te strijden, doch alleen om de kwestie te zien,

¹⁾ Acta van de Voorloopige Synode van Nederduitse Gere- formeerde Kerken, gehouden te Utrecht 1889, art. 123, blz. 81.

²⁾ Handelingen van de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland (Voortzetting der Synode te Assen), gehou- den te Kampen van 15—18 Januari 1889, art. 226, blz. 5.

³⁾ Idem, art. 226, blz. 5.

⁴⁾ Idem, art. 226, blz. 6.

⁵⁾ Idem, art. 226, blz. 7.

⁶⁾ Idem, art. 227, blz. 10—11.

⁷⁾ Zie de Acta, art. 123, blz. 89.

⁸⁾ Idem, art. 123, blz. 89—90.